

### ***Z cyklu: Charakterystyka świąt żydowskich po kątem historycznym, obyczajowym i liturgicznym.***

Ze świętem Pesach (Pascha) wiąże się biblijna druga księga, Szmot, a w niej misja Mojżesza wyzwolenia ludu Izraela z niewoli Faraonów i z lat wędrówki do upragnionego kraju — Kanaanu. Wydarzenia te stanowią podstawę Tory. Święto Pesach wraz z ceremoniałem wieczerzy pesachowej (hebr. Sederu) przypada dnia 14 miesiąca nisan (koniec marca — początek kwietnia). Już na tydzień przed świętem następują generalne, wiosenne porządki w domach żydowskich. Bardzo skrupulatnie przegląda się wszystkie kąty, w celu usunięcia jakichkolwiek resztek lub czegokolwiek kwaszonego. Nazywa się to „Bdikat chomec”, czyli poszukiwanie kwaszonego. Jest to klasyczny czas szorowania wszystkich gratów i starannego oczyszczania jednego z kątów lub pomieszczeń, dla gromadzenia macy (placki z praśnego ciasta), rodzynkowego wina i innych zapasów pedantycznie wyselekcjonowanych ze wszystkiego, co wiąże się z zakisem, fermentacją.

Mąka do wypieku macy musi być świeżo zmielona w skrupulatnie oczyszczonym młynie, z ziarna nie wyrosniętego i nie wilgotnego. Woda do ciasta musi być przecedzona przez czyste płótno do idealnie aseptycznego naczynia. Ciasto miesione winno być w naczyniu absolutnie czystym, bez szczerb i rys. Stół, na którym gniecie się ciasto, oraz miejsce na wodę i mąkę musi być tak usytuowane, aby nie padł na nie promień słońca. Resztki ciast z wałków muszą być co chwila usuwane i palone. Piec musi być na samym wstępie skrupulatnie oczyszczony. Dzieje się tak dlatego, że Pesach jest świętem mac (hebr. Chag Hamacot), chlebaniekwaszonego, który — jak opiewa biblia — był chlebem wyzwolenia, a także chlebem nędzy (oba te pojęcia w Torze), gdyż nie starczyło czasu na zakwaszenie go uchodźcom z miast egipskich niewolniczej pracy, Pitom i Ramzes. Szczegóły wydarzeń historycznych związanych z wyzwoleniem przez Mojżesza z niewoli egipskiej, podaje druga księga Tory, Szmot (Wyjście). Wielu dziejopisarzy trudziło się nad umieszczeniem w czasie dziejów opisanych drobiazgowo we wspomnianej księdze Tory. Jedni umieszczali Wyjście w czasach osiemnastej, inni dziewiętnastej dynastii Faraonów, zatem bądź w XV w. p.n.e., bądź w XII w. p.n.e. Przy dzisiejszym stanie wiedzy, data Wyjścia ustalona została na okres między 1270 a 1232 rokiem p.n.e., czyli za rządów dynastii 19, a identyfikacja miejscowości nie przedstawia już dzisiaj żadnego problemu.

Ceremoniał wieczerzy pesachowej zaczyna się już od skrupulatnych czynności przedwstępnych, a więc przybranie stołu po to, aby podczas sederu wszystko szło składnie. Chodzi o to, że porządek wieczerzy, której towarzyszy wiele obrządków, a przede wszystkim odczytywanie Hadady (hebr. Opowieści pesachowej) zawierającej błogosławieństwa, opowieści o Wyjściu, hymny pochwalne, śpiewy końcowe i opowiadania alegoryczne, jest tak ustalony, aby hymn pochwalny (hebr. Hallel) wypadł tuż przed północą, natomiast reszta tj. końcowe śpiewy dziękczynne mogą się odbywać po godzinie dwunastej.

Stół świąteczny jest nakryty najpiękniejszym z posiadanych obrusów, zastawa specjalna, wyłącznie na to święto wydobyta, lub u niezamożnych specjalnie odkazona we wrzącej wodzie (wyko- szerowana) na kilka godzin przed wigilią. Centralne miejsce stołu zarezerwowane jest pod najokazalszy kielich, który napełniony po czubek, przeznaczony jest dla nawiedzającego w tę noc wszystkie domy, bez względu na klasę społeczną, niewidzialnego gościa, proroka Eliasza, przynoszącego dobrą nowinę. Pozostałe kielichy, skromniejsze, przeznaczone są dla domowników. Do wstępnych czynności należy również ustawienie w miejscu przeznaczonym dla głowy rodziny tacy lub talerza z trzema macami (nakrytymi i przekładanymi serwetkami), reprezentującymi trzy warstwy społeczności żydowskiej: kapłanów, stanu średniego — lewitów i pospólstwa. Obok kilka naczyń z wodą soloną, zaś przy miejscu głowy domu oddzielnie na kilku miseczkach lub na specjalnej tacy, odpowiednio podzielonej na: świeżą zieleninę (sałata lub nać pietruszki — karpas), chrzan tarty lub krajany, bez żadnej domieszki (maror), papka z utartego jabłka, orzechów i migdałów, przyprawiona cierpkim winem i posypana cynamonem (charostet) i wreszcie jajko upieczone w skorupie (bejcah).

Woda solona, w której na wstępie wieczerzy macza się kawałeczek zieleniny, przypominać ma słone łąy w niewoli; krztyna cierpkiego korzenia (chrzan) ma przypomnieć gorycz udręki; papka, raczej z koloru i składu podobna do mieszaniny słomy, chrustu i gliny budzi w pamięci dni, gdy px-zodkowie ugniatali cegłę pod faraonowe budowle w Pitom i Ramzes; na koniec pieczone jajko w skorupie na symbolizować zbiorowo zarówno los człowieka, toczący się a zmienny, kruchość szczęścia, a także manifestacyjną płodność na przekór okrutnym dekretem faraona. Tradycyjne przybranie stołu dopełniają egzemplarze Hagady rozłożone co najmniej przed co drugim stołownikiem.

Ceremoniał właściwy rozpoczynają krótkie benedykcje (błogosławieństwa) odprawiane przez głowę rodziny, spożycie zieleniny w słonej wodzie, po czym osoba prowadząca seder odłamuje połowę środkowej macy (z owych 3 sztuk), ukrywając ją przed domownikami. Jest to maca na deser (poszukują jej dzieci, a znajdujące ją jest nagradzane), która nazywa się afikoman (deser). Z kolei głowa domu, w pozycji półleżącej na podłożonej poduszce, recytuje wraz z uczestnikami wieczerzy, włączony w tekst Hagady krótki fragment po aramejsku: „Halachma

anja... itd” — „oto chleb nędzy, który spożywali nasi praojcowie w kraju Micraim. Kto głodny, niech wejdzie i spożywa z nami”. Po tej recytacji, najmłodszy chłopiec, a z braku takowego, dziewczę lub niewiasta [Gdy w Sederze biorą, udział tylko mężczyźni, oni powinni pytać się nawzajem, nawet gdyby byli ludźmi uczonymi.], wypowiada kolejny, dobrze wyuczony fragment Hagady: zadaje cztery pytania, z których pierwsze brzmi: „Mah nisztanah halajlah hazeh mikol halajlot — czym się różni ta noc od innych nocy”. Kabaliści zagłębeni w odczytywaniu wiedzy tajemnej z kombinacji liter, po przestawieniu głosek owego „mah nisztanah” uzyskują, znanego nam już ... Hamana (w pisowni hebrajskiej). Powstaje pytanie, skądże Haman i dzieje sprzed około 500 lat do późniejszej o około 7 wieków Hagady, opiewającej z kolei wydarzenia starsze od hama- nowej historii o osiem stuleci. Bliższe wniknięcie w dzieje opowiadane w noc pesachową, a także w dzieje towarzyszące uformowaniu się samej Hagady dowodziłoby, że ów kabalistyczny zbieg nie jest wcale tak sobie zupełnie bez związku.

Opowieść nocy pesachowej zaczyna się kształtować za czasów tyranii kolejno Wespazjana, Trajana i Hadriana, natomiast okres ostatecznego jej uformowania w postaci, jaka do nas doszła, przypada na lata, gdy różni naśladowcy Hamana wywlekają obok innych obelg i to właśnie w miesiącu nisan, ponurą bajkę o rzekomej domieszce krwi dzieci chrześcijańskich do macy żydowskiej. Tragicznie zapisał się ten wiosenny miesiąc święta Pesach w 1013 r. w Kordobie, w 1144 r. w Norwich, po 3 latach w Wiirzburgu, w 1247 r. — w Valreas, w 1328 — w Nawarze, w 1349 r. — w Wormacji itd. Takich krwawych oszczerstw wobec Żydów było od XI w. bardzo wiele. Wszystkie one oparte jednak były na plotkach, fałszywych lub wymuszonych torturami zeznaniach i fałszywych dowodach. Píše o tym prof. Tadeusz Zaderecki w swojej pracy pt. *Legenda Krwi* na stronie 44 (Warszawa.1947): „Ale gdy ktoś tego ode mnie zażąda — mogę na najszerszym nawet forum publicznym wykazać, że nie mają one (oszczerstwa o mord rytualny — A.P.) żadnych podstaw. Że polegają wszystkie — na niewiedzy, na złej woli, na jakimś dziwnym, czasami pobożnym oszustwie”.

Odczytywanie Hagady trwa przeważnie do północy, a niekiedy nawet dłużej. Potem spożywa się kolację świąteczną. Przed wieczerzą następuje spróbowanie krztyny gorzkości (maror), szczypty papki glinopodobnej (charoset) wraz z towarzyszącymi benedykcjami. Po wieczerzy głowa rodziny obdziela domowników odrobiną afikomanu i odmawia modlitwę „Min hamejcar... itd”. — „Z ucisku wzywałem Wiekoustego, odpowiedział mi wolnością”. Następnie głowa domu intonuje psalm 136 i wznosi trzykrotnie okrzyk: „Leszanah haba be'Jeruszałaim” — „W roku przyszłym w Jerozolimie”. W diasporze Seder powtarza się w nocy następnej, podczas której rozpoczyna się odliczanie omeru — snopków (49 dni do Szawuot, święta żniw na polach i zbioru owoców). Z liturgii pesachowej charakterystyczna jest modlitwa „Tefilat tal” (hebr. „Modlitwa świeżej rosy”), odmawiana pierwszego dnia święta Pesach.

W czasach starożytnych lud Izraela składał w wigilię święta Pesach w ofierze jagnię w Świątyni Jerozolimskiej; spożywano je w grupach rodzinnych, po całkowitym upieczeniu. Osoba, która

## Pesach

Wpisany przez Samuel

Czwartek, 09 Styczeń 2014 07:21 - Zmieniony Czwartek, 09 Styczeń 2014 07:54

---

nie była w stanie obchodzić święta Pesach we właściwym czasie z powodu rytualnej nieczystości, mogła je obchodzić o miesiąc później w tzw. Pesach Szejni. Zgodnie z tradycją, obrządki pesachowe były w owym okresie znakomicie zorganizowane, jako pennenantne przypomnienie wyzwolenia przez Mojżesza, na polecenie Boga, swojego narodu z niewoli egipskiej.

Pesach, jako święto praśnego chleba oraz święto pasterskie było obchodzone szczególnie uroczyście za króla Joszijaha w 7 wieku p.n.e. Król skłonił naród, aby obchodził to święto dla swojego Pana i Boga tak, jak to było napisane we właściwej księdze. Z tej przyczyny nie obchodzono tego święta w dniach, w których sędziowie sądzili Izraelitów, ani w dniach koronowania królów Izraela.

Wraz ze zburzeniem Świątyni Jerozolimskiej, skończyło się składanie w ofierze pesachowego jagnięcia, zaś pozostałe obrządki i ceremonie święta Pesach kontynuowano jak dotychczas.